

Cri-2: "Kritiska teorier, plattformar och rörelser" [på svenska]

Lördag 15 oktober, 11:15–12:30, Beskow

Adrián Groglopo: "Teoriernas geopolitik och den liberala kunskapshegemonin: den svenska modellen" (under konstruktion)

(PhD i sociologi, Göteborgs universitet)

-- Uppdaterat abstract. --

Svensk social kritisk teori har i de senaste decennierna följt den produktion av USA:s – och i mindre utsträckning Englands – social teori i frågor som berör ras/etnicitet, kön/sexualitet och klass. Detta behöver analyseras utifrån:

1) kapitalismens senaste fas, dvs den nyliberala med start efter Sovjets unionens fall, som erövrade den globala marknaden via transnationella företag, en aggressivare roll av de globala juridiska-ekonomiska mega-institutioner som Världsbanken och IMF att "utveckla" sydländer med nya lån och "Adjustment programs", dvs en omladdning av de beroende förhållanden mellan Nord och Syd; USA:s energi intressen i den globala syd som visades genom krig och ockupation av nya territorier, samt försvagning av arbetarnas rättigheter runt om i världen, särskilt i den globala syd. Detta innebär att på det ekonomiska fältet sker en mängd privatiseringar av offentliga resurser och services; på det politiska fältet introducerades politisk teknokrati som överförde den praktiska makten till politiskt sakkunniga, lobbyister och administration (däri en utveckling av New Public Management i statliga institutioner) och/eller åtstramningspolitiken; på fältet kunskapsproduktion inom högskolor och universitet introducerades en ny vision om makt som en individuell fråga mellan individer och där sanningen beskrevs som relativ, till förfoga för olika tolkningar. Denna punkt behöver specificeras av följande delar:

a) Det hävdar att det finns bara olika tolkningar om vad som är sann. Detta var en introducerande av postmodernism som epistemologisk grund för samhällsvetenskapen, där makten inte längre kunde placeras på konkreta institutioner. Makten var ständig flyttande. Michel Foucault intar en viktig plats i den svenska samhällsvetenskapliga kanonen. Han till skillnad från marxisterna som är intresserade av att veta vilka som utövar makten, tar Foucault plats som den filosof som är intresserad av hur makten utövas. Tolkningen av Foucault som utgår från en postmodernistisk epistemologisk grund, bidrar till individualisering av maktrelationer och förmörkar den borgliga statens och ideologins centrala roll i hur makten konstitueras och konkretiseras, dvs. det skapar en decentralisering av subjektet från det kapitalistiska systemet och imperialistiska intressen. Frågan om imperialismen och kapitalismen förskjuts till en annan nivå av analys.

b) Detta görs under en tid där media får en mer central plats i maktens korridorer men också med vissa ekonomiska och politiska intressen (privatiseringar av media institutioner). Frågan om sanningen ligger nu på och fördelas ständig via dessa mediekkanaler. Allt annat är rent tolkning. Som du kan välja efter egen smak. Som ni vet, om det sägs tusen gånger

per dag via media så skapas det en sanning kring frågan, dvs. det spelar på att skapa konsensus. Och som vi vet blir den som har ”sanningen” och säger den många gånger så skapas också ideologi.

c) Detta skapade ett politiskt vakuum där olika grupper som historiskt blivit förtryckta på olika sätt började organisera sig på en civil samhällsnivå. Det är mest den feministiska rörelsen som politiserar och försöker omvandla detta politiska vakuum. Inom feminismen som kunskapsfält görs också en delning av ”olika vågor”, där den marxistiska feminismen placeras som en analys som inte längre är tillräcklig progressiv för den konstruerade ”linjära utvecklingen” av västerländsk tänkande som anammas i den feministiska teorin. Här sker en delning i feministisk teori: en poststrukturalistisk, en positivistisk och en postkolonial. Den marxistiska feminismen blev därmed en god och sympatisk analys som placerades som en kvarleva i feministisk teorins historia. Trots det omformuleras marxism inom postkolonial feministisk teori, nästan på samma sätt som marxismen omformulerades under postkolonial teori, dock med vissa problem.

d) Postkolonial teori i Västvärlden: Med en om-konfigurering av social kritisk teori efter Sovjetunionens fall började med krystad frammarsch introduceras vissa av de författare och tänkare som hade setts av etablissemangen i Europa och USA - ett decennium tidigare - som våldsbejakare (märk att antikoloniala och antiimperialistiska intellektuella som C.R.L. James, Frantz Fanon, Aïme Césaire m.m. var högaktuella bland vissa grupper, t.ex. the Black Panthers i USA men även i andra antiimperialistiska rörelser i Sydländerna – Latinamerika, Vietnam, Afghanistan, Egypten, Moçambique, Congo m.m. - under 60- och 70 talet). För att kunna bli framtagna som teoretiska resonemang i både USA och Europa behövdes en reell av-marxifiering och en avpolitisering av dessa tänkare. Den främsta fall blev Frantz Fanon som avkläddes av sitt politiska grund och ställningstagande. Trots att Frantz Fanon gjorde en omformulering av den europeiska marxistiska teorin till en av sydländernas koloniala tillstånd (det gjorde också Ho Chi Minh, men han blir censurerad/diskvalificerad i postkolonialteori för sitt ställningstagande mot USAs imperialismen – det pågår under den tiden en medveten propaganda för USAs viktiga ställning i den postkalla krigets värld. Nu är USA den enda goda aktören i världen), blir i Europa den figur som debatteras och citeras flitigt inom kritisk social teori. Hur kommer det sig att tio år tidigare hade han bannlyst i europeiska akademiska miljöer? Hur blev den processen av avpolitisering och av-marxifiering av hans person och av hans texters? Han visades endast som en intellektuell som avklädde rasismens och det koloniala förtryckets psykologi och diskursiva metoder. Punkt slut. (Hans politiska manifest - Jordens fördömda – blir knappast debatterade i akademiska miljöer, utan den dissekerades med utdragna citat med inget politiskt ramverk). Det blev en s.k. vit-tvättning eller för-borgligande av texter som under en tid av antikolonial och antiimperialistisk kamp (som också inbegriper klasskamp) betydde frigörelse från klass/ras och könsförtryck. Vissa texter som dem av Frantz Fanon kunde renodlas i Europa - för och av - den borgliga progressiva intellektuella klassen som omfamnar vissa grunder i marxismen, men som inte vågar stå för det i sitt intellektuella arbete. Inget ont i det. Det är känt att marxismen inom vetenskapen har marginaliserats/bearbetats av borgerligheten sedan 90-talet som en ”extrem” ideologi som inte har en plats i deras institutioner som producerar teori, dvs. inom universitetet.

Postkolonial teori har också varit selektiv. Så länge det handlade om författare som inte betonade klasskampen var allt ok. Rasism och även sexismen kunde tas upp. Men teoretiker som också ingår i den antikomunala och antiimperialistiska kampen under 1900-talet fick inte vara med, t.ex. Ho Chi Minh, Võ Nguyên Giáp, Ernesto "Che" Guevara, Fidel Castro, Mao Tse Tung och även Vladimir Lenin, Yasir Arafat, Gamal Abdel Nasser, Patrice Lumumba, Thomas Sankara; och många andra som även fanns tidigare än alla dessa namn t.ex. Jose Mariategui, Simon Bolivar, Jose Martí, W.E.B Du Bois, Rosa Luxemburg, Flora Tristan, Deodora Roca, Camilo Torres m.m. Så det har blivit en selektiv introduktion av post-kolonialism som tar avstamp i texter som användes av anti-imperialistiska och antikomunala rörelser i s.k. tredje världen, som avpolitiserades för att i samma väva renodla dem i ett Europa och i detta fall Sverige, där rasism präglar samhällsorganisering, kunskap och politik, men utan att beröra kapitalismens nya formering av klass-subjekt genom ras/kön. Post-kolonialismen blir i så fall en ren läsning av kategorier och maktförhållanden som inte utmanar den kapitalistiska produktionsförhållanden, varken i Sverige, Europa eller i resten av världen. Och den undviker framför allt en analys av de fortsatta imperialistiska krig som förs i demokratins namn runt om i den globala syd.

e) Det är symptomatiskt den marxistiska tystnaden som har präglat svenska universitet under 90- och 2000-talet. Om man läser litteratur producerade innan den tiden präglas många samhällsvetenskapliga studier av en marxistisk anda. Det har funnits nästan en total rensning av marxistiska texter och läromedel i svenska universitet, särskilt inom grund utbildningar. Marx blir inte ens en del av den vetenskapsteoretiska grunden som erbjuds av svenska vetenskapsteoretiska författare. Om det görs då blir det inom ett potpurri av vetenskapsteoretiska inriktningar. Välj själv eftersom det är en fråga om tolkningar, eller?

f) Intellectuella från grupper som sågs som de andra i samhällets rasistiska hierarki har försök återskapa maktteorier som kunde lyfta fram - i denna tid av postmoderna kunskapsfilosofier och positivismens maktordning - en förståelse av maktrelationer som utmanade rasistiska teorier inom feminism, positivism och den europeiska marxismen, och som utmynnade i frågan om intersektionalitet. Skapande av identitets politik utifrån kapitalismens nyliberala metod genom att atomisera grupper och villkora solidariteten mellan dem är förmodligen en aspekt som har producerat vad vi idag kallar identitetspolitik (där kön och ras används som markörer för etablering av särskilda grupper och deras politiska strävan). Identitetspolitik som vi känner till den - dvs. motståndsskapande genom kön, ras/etnicitet och sexualitet - behöver inte vara på andra sidan socialismens politiska projekt. Oavsett vad marxisterna anser om den politiska kampen som förs idag utifrån s.k. identitetspolitik, är det ändå ett sociologiskt faktum. Ett faktum i den politiska verkligheten, men också ett faktum av motstånd som kan ses som ett symptom av ett politisk eurocentrisk marxism som förlorat politisk och kunskapsmässig kraft sedan Sovjetunionens fall. Intersektionalitet, lika mycket eller ännu mer än postkolonialismen, har också behandlats av en postmodern regim som bara tjänar konstruktionen av nya borgliga klasser som inte utmanar kapitalismens omvandlingar. Det är därför av stort intresse, eller borde vara, en om-konfigurering av social kritisk teori, som intersektionalitet, med grunder i marxistisk epistemologi. Det är av stort behov inom social kritisk teori en förståelse av både en marxistisk intersektionell analys - inte en liberal som utgår och konstruerar kategoriers

regimer - och en förståelse av en marxistisk analys av nyliberalismens civilisatoriska projekt, som går ut på att söndra allianser och solidaritet mellan grupper. Det är dags att den europeiska marxismen lämnar sin dogmatiska och ekonomistiska linje – den eurocentriska politiska identiteten - och inkluderar den globala syds (som Boaventura de Sousa Santos beskriver den: alla de som i den globala syd eller nord som har blivit offer för kolonialismen och imperialismen) analyser som även utmanar den globala och lokala kapitalismens olika metoder.

Mikael Bernardini: "Marxism av och för förtryckta – förklarande och frigörande teori för en kämpande rörelse som alternativ till bl.a. intersektionalitet"

(Doktorand i straffrätt, Göteborgs universitet)

Följande bidrag behandlar teori, teoretikerns position och förtryckta gruppers gemensamma kamp mot kapitalismen som vägen till verklig frigörelse. Syftet är att visa på ett kämpande marxistiskt alternativ till bl.a. intersektionalitet/identitetspolitik.

Intersektionell analys synliggör utsatta grupper, men missar att diskriminering är de styrandes sätt att splittra grupper inom arbetarklassen som alla förlorar på kapitalismen. Till skillnad från marxismen manar inte intersektionell analys/identitetspolitik till gemensam kamp för bättre levnadsvillkor eller mot det som är förtryckets grund, kapitalismen.

Identitetspolitiken kan tänkas vara en produkt av rådande samhällsförhållanden där traditionella arbetarorganisationer skapat, eller bevarat, ett samhälle med ökande klassklyftor, maktlöshet och försämrade välfärd. En realitet som särskilt slår mot de grupper som framförs i de intersektionella perspektiven. En alternativ förklaring är att vissa s.k. marxistiska perspektiv inte har involverat alla förtryckta grupper, en involvering som är avgörande för ett samhälle fritt från förtryck.

Vad gäller en frigörande marxistisk teori bör teoretikerns position, privilegier och byråkratisering diskuteras. En privilegierad person drivs inte till att bryta med systemet utan försvarar sin position och anammar teorier som legitimerar positionen. Tidiga analyser av privilegier och byråkratisering har gjorts av bl.a. Karl Marx och Rosa Luxemburg. De pekar på att privilegier i form av höga statliga positioner och högre löner jämfört med vanliga arbetare leder till byråkratisering. Något som därefter resulterat i försvar av kapitalismen. De traditionella arbetarorganisationernas högsta företrädare lever numer lyxliv, vilket kan förklara deras gynnande av näringsliv, närmanden till krigsförande organisationer, ökande klassklyftor samt svek gentemot de mest utsatta grupperna. Privilegier kan samtidigt vara nyckeln till varför bl.a. Syrizas ledning svek sina vallöften.

Marxister utan privilegier kan bli en naturlig del av de grupper inom arbetarklassen som förvägras privilegier – grupper som på grund av sin prekära situation är tvungna att göra sig av med kapitalismens förtryckande bojar. Det är en viktig lärdom för framtida vänsterkoalitioner och partier.

Stefan Schedin: "Ideologiska skiften och klasspolitik"

(Fil.dr. i sociologi, Göteborgs universitet)

Under 2000-talet har det skett viktiga ideologiska förskjutningar i svensk opinion, med en tydlig politisk mobilisering runt familjen, nationen och traditionella värden. Teman som brukar hänföras till den så kallade liberala-auktoritära politiska axeln, till skillnad från den vänster-högerskala som alltid spelat en avgörande roll i svensk partipolitik. Det har bland annat inneburit att frågor om arbete, bostäder och resursfördelning fått mindre utrymme i samhällsdebatten, medan andra ämnen – främst flyktingpolitiken – alltmer dominerat den politiska agendan. Här ska understrykas att landets flyktingmottagande och den så kallade flyktingkrisen troligen spelat mindre roll för de ideologiska förändringarna. Visserligen är såväl auktoritära som invandringsfientliga åsikter framträdande hos det snabbast växande partiet under senare år, men åsiktsförskjutningarna är som sagt äldre än så och dessutom har SD:s valframgångar skett samtidigt som flyktingmotståndet faktiskt minskat. Det är givetvis angeläget för progressiva krafter att finna förklaringar till de ideologiska förändringarna, inte minst för möjligheten att åstadkomma en politisk mobilisering utifrån klassiska vänsterståndpunkter.

Här torde en klassanalys vara en fruktbar utgångspunkt. I den aktuella undersökningen studeras därför sambanden mellan social klass och politiska åsikter på såväl höger-vänsterskalan som den liberala-auktoritära dimensionen och vilka politiska frågor och attityder som fått minskad eller ökad betydelse under perioden. Studien använder sig av ISSP-data (International Social Survey Programme) från enkätstudier med representativa urval av invånare i Sverige, som också gör det möjligt att mäta attitydförändringar över tid. Resultaten relateras till institutionella och strukturella samhällsförändringar, framför allt sådana som kan hänföras till politiska beslut rörande arbetsmarknad, välfärd och fördelningspolitik.